

Góralski, Wojciech

Katolickie Towarzystwo Dobroczynności Diecezji Płockiej "Caritas" w świetle statutu z 1932 roku

---

Notatki Płockie 34/4-141, 14-19

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katolickie Towarzystwo Dobroczynności Diecezji Płockiej „CARITAS“ w świetle statutu z 1932 roku.

I

Troska o ubogich i wszystkich innych potrzebujących pomocy stanowi od dawna doniosłą płaszczyznę, na której Kościół sprawuje swoje posłannictwo. Działalność dobroczynna, skierowana nie tylko ku własnym wyznawcom, stała się w społeczności Kościoła znaczącym przejawem ewangelicznej solidarności międzyludzkiej, owocującej na przestrzeni stuleci coraz to nowymi formami: od doraźnych akcji charytatywnych aż do wielkich programów powszechnej sprawiedliwości i miłości. Jedną z owych form, dobrze wypróbowaną, pozostaje niesienie wsparcia potrzebującym pomocy — tak materialnej, jak i moralnej — w sposób stały i zorganizowany: poprzez powoływane w tym celu stowarzyszenia. One to odegrały i nadal odgrywają niemal rolę zarówno w dziele świadczenia pomocy potrzebującym, jak też formowania postaw chrześcijańskich inspirowanych zasadami Ewangeli i myślą społeczną Kościoła.

W okresie międzywojennym, być może pod wpływem encyklik społecznych „Rerum novarum” i „Quadragesimo anno”, w całym Kościele, również w Polsce, obserwujemy szybki

rozwój działalności dobroczynnej w szerokim tego słowa znaczeniu. Okres ten znamionuje m.in. poszukiwanie nowych form organizacyjnych, które pozwoliłyby na koordynację akcji charytatywnej w poszczególnych diecezjach, krajach i w całym Kościele. Po dłuższych poszukiwaniach przyjęto formę central krajowych opartych o związki diecezjalne i placówki parafialne pracy bezpośredniej. Pierwszym krokiem na drodze unowocześnień organizacyjnego dobroczynności kościelnej w Polsce było powołanie już w 1920 r. Poznańskiego Diecezjalnego Związku „Caritas”. W 1928 r. uczyniono to samo w diecezji chełmińskiej, w 1929 r. — w Katowicach, w 1930 r. — w Warszawie, w 1931 r. — w Wilnie, Łomży i Częstochowie, w 1932 r. — w Łodzi, Płocku i Pińsku, w 1934 r. — w Krakowie i Przemyślu, w 1936 r. — we Lwowie, w 1937 r. — w Siedlcach i Tarnowie. Teren działalności „Caritas” przygotowała uprzednia praca szeregu instytucji dobroczynnych, jak: Towarzystwo Dobroczynności, Konferencje św. Wincentego à Paulo, czy Stowarzyszenie Pań Miłosierdzia¹⁾.

II

Działalność powołanego do życia 1 I 1932 r. przez abpa A.J. Nowowiejskiego Katolickiego Towarzystwa Dobroczynności Diecezji Płockiej — „Caritas” poprzedziło funkcjonowanie już od 1882 r. Towarzystwa Dobroczynności w Płocku. Pomyślny rozwój tego stowarzyszenia pozwolił utworzyć mu szereg własnych instytucji niosących wieloraką pomoc dobroczynną (Tania kuchnia, Ochronka dla dzieci i przytułek dla starców i kalek, Sale pracy św. Józefa dla chłopców, Opieka nad chorymi dziećmi tzw. kolonie letnie, Rozdawnictwo odzieży oraz wsparć w gotówce i naturze). Poza tym istniały w Płocku trzy inne instytucje dobroczynne: Zakład Anioła Stróża dla dziewcząt (od 1891 r.), Zakład „Stanisławówka” dla chłopców (od 1913 r.) oraz Konferencje św. Wincentego à Paulo (od 1910 r.)²⁾.

Genezy Katolickiego Towarzystwa Dobroczynności Diecezji Płockiej „Caritas” należy niewątpliwie upatrywać w aktywności Towarzystwa Dobroczynności, kierowanego od 1930 r. przez L. Wetmańskiego, miejscowego biskupa pomocniczego, dobrze znanego ze swojego zaangażowania na polu charytatywnym.

Już podczas odbywającego się w lipcu 1931 r. w Płocku IV-ego Zjazdu Akcji Katolickiej, połączonego z obchodem jubileuszu 50-lecia kapłaństwa rządcy diecezji abpa A.J. Nowowiejskiego, Sekcja Charytatywna powzięła uchwałę, w myśl której „winien w diecezji płockiej pod protektoratem arcybiskupa diecezji powstać Katolicki Związek Instytucji, Zakładów Wychowawczych i Opiekuńczych Diecezji Płockiej «Caritas», który to Związek, obejmując wszystkie instytucje, Zakłady wychowawcze i opiekuńcze katolickie miałyby na celu uzgadniać ich pracę, ułatwiać rozwój i udoskonalać systemy i metody katolickiej akcji charytatywnej”³⁾ Chodziło więc o przekształcenie „Towarzystwa Dobroczynności” w „Caritas”.

Stosownie do wskazań doświadczonego ośrodku poznańskiego, bp L. Wetmański rozpoczął działania zmierzające do utworzenia w diecezji płockiej Związku „Caritas”. Wysiłkom tym towarzyszyła inicjatywa uaktywnienia Towarzystwa Dobroczynności, a to wskutek wzrastającego w Płocku bezrobocia i głodu. Znaczącym wówczas osiągnięciem prezesa

wymienionego stowarzyszenia było ponowne uruchomienie „Taniej kuchni” dla wszystkich potrzebujących. Z inspiracjami też bpa Wetmańskiego, w sierpniu 1931 r. rządcą diecezji wydał specjalną odezwę do duchowieństwa i wiernych, w której zachęcał do tworzenia we wszystkich parafiach komitetów wspierających dotkniętych głodem. W miesiąc później prezes „Towarzystwa Dobroczynności” stanął na czele Komitetu Obywatelskiego Pomocy Biednym, którego zadaniem było niesienie pomocy najbardziej mieszkącom Płocka i powiatu płockiego. Dzięki wysiłkom bpa Wetmańskiego udało się skutecznie wesprzeć i uchronić od zimna i głodu ok. 6000 najuboższych w mieście osób⁴⁾.

III

Statut Katolickiego Towarzystwa Dobroczynności Diecezji Płockiej „Caritas” stanowi podstawowy akt normatywny określający strukturę prawno-organizacyjną tego stowarzyszenia, którego siedzibą został Płock⁵⁾. Już we wstępie tego dokumentu zaznaczono, iż „Caritas” jest formą rozszerzenia zakresu działalności dotychczasowego Katolickiego Towarzystwa Dobroczynności Diecezji Płockiej celem „zjednoczenia i uzgodnienia akcji dobroczynnej na terenie Diecezji Płockiej”⁶⁾. Poszerzenie terytorialnego zasięgu oddziaływania Towarzystwa znalazło swój wyraz w zapisie, w myśl którego mogło ono zarówno otwierać swoje oddziały na terenie całej diecezji, jak również „przyjmować z Diecezji organizacje, instytucje, towarzystwa i zakłady”, które prowadziły działalność dobroczynną opartą na zasadach nauki katolickiej¹⁰⁾. Chodziło zatem o połączenie i zespolenie organizacyjne wszystkich funkcjonujących w parafiach dzieł miłosierdzia chrześcijańskiego. Ze zrozumiałych względów statut proklamował osobowość prawną „Caritasu”¹¹⁾.

Gdy chodzi o cele Towarzystwa, stanowiły je: niesienie pomocy religijno-moralnej i materialnej potrzebującym, popieranie i ułatwienie działalności zakładów i zrzeszeń charytatywnych oraz pobudzanie do zakładania nowych zrzeszeń i dzieł miłosierdzia, szerzenie zrozumienia dla spraw dobroczynności i zachęcanie do ofiarności na ten cel, doskonałe działanie działalności charytatywnej, reprezentowanie katolickich dzieł dobroczynności wobec władz opieki społecznej, państwowej i samorządowej a także wobec stowarzyszeń charytatywnych opartych na innej ideologii, wreszcie utrzymywanie łączności z organizacjami dobroczynnymi w kraju i za granicą¹²⁾. W tej wielkości celów można niewątpliwie wyróżnić cel wiodący: niesienie pomocy potrzebującym, oraz drugi, jakby równoległy: kierowanie i koordynowanie kościelnej działalności dobroczynnej w całej diecezji. Choć w statucie, jak widać, nie znalazła się wyraźna wzmianka o owym kierownictwie i koordynacji, to

Tymczasem, podczas walnego zebrania Towarzystwa Dobroczynności, we wrześniu 1931 r., doszło do przyjęcia nowego statutu tego stowarzyszenia, które miało się przekształcić w „Caritas”. Statut został następnie przekazany ordynariuszowi diecezji do zatwierdzenia. Abp Nowowiejski, przychylił się do sugestii bpa Wetmańskiego i walnego zebrania Towarzystwa Dobroczynności, w dniu 1 I 1932 r. erygował specjalnym dekretem Katolickie Towarzystwo Dobroczynności Diecezji Płockiej — „Caritas”⁵⁾, obejmując nad nim osobisty protektorat⁶⁾. Jednocześnie rządcą diecezji zatwierdził — również z datą 1 I 1932 r. — przedłożony mu statut nowoutworzonej „Caritas”⁷⁾.

jednak cel ten został wskazany pośrednio w zreferowanym już § 1.

Jak zwykle czynią to statuty wszystkich stowarzyszeń, tak również w zapisie statutowym „Caritasu” wymienia się środki służące realizacji postawionych sobie celów. W rzędzie tych środków przytacza się: utworzenie Sekretariatu Towarzystwa, tworzenie — w miarę potrzeby — charytatywnych organizacji lokalnych w miastach, powiatach i parafiach wiejskich i nadawanie im przez Towarzystwo regulaminu, tworzenie i popieranie organizacji poświęconych specjalnym dziełom charytatywnym, bezpośrednie wykonywanie prac charytatywnych tam, gdzie nie spełniają ich powołane do tego organizacje a ich utworzenie jest niemożliwe, wydawanie własnych czasopism i innych wydawnictw, szerzenie znajomości prawa dotyczącego opieki społecznej, zbieranie materiałów informacyjnych i statystycznych, organizowanie zebrań, konferencji i kursów dla pracowników charytatywnych¹³⁾.

Wiele miejsca poświęciły statuty członkom Towarzystwa. Stwierdzały więc przede wszystkim, iż mogą nimi być zarówno osoby prawne: instytucje i zakłady dobroczynne, społeczne itp., parafie katolickie, fundacje, zrzeszenia dobroczynne, społeczne, gospodarcze, zawodowe itp., jak i osoby fizyczne, jednak wyznania katolickiego¹⁴⁾. W rzędzie członków przewidziano podział na zwyczajnych, dożywotnich i honorowych; zwyczajnych i dożywotnich miał przyjmować Zarząd Towarzystwa (wszystkich chętnych, większością głosów), honorowych natomiast — Walne Zgromadzenie (za szczególne zasługi na polu działalności charytatywnej). Nie określono jednak, jaką większością przyjmuje się członków zwyczajnych i dożywotnich, o sposobie zaś wyboru członków honorowych przez Walne Zgromadzenie w ogóle nie wspomniano. Należy przypuszczać, iż w obydwu wypadkach chodziło o większość bezwzględną głosów¹⁵⁾.

W odniesieniu do osób prawnych w postaci instytucji zaznaczono, iż zachowują one swo-

ją osobowość prawną oraz wszystkie prawa i przywileje zabezpieczone przez własne statuty, w związku z czym nie mogą być obciążone — bez uprzedniej ich zgody — wydatkami i innymi zobowiązaniami na rzecz Towarzystwa, poza stałą składką członkowską¹⁶⁾. Jako osoby prawne — dodano — mogą one, podobnie jak organizacje, zakłady i stowarzyszenia, nabywać prawa, zaciągać zobowiązania, zawierać umowy itp.¹⁷⁾

Wysokość rocznej składki członkowskiej Towarzystwa statut opozostawiał do określenia Walnemu Zgromadzeniu. Na okres do odbycia tego posiedzenia przewidziano kwotę 10 zł dla parafii i samorządów oraz 6 zł dla pozostałych kategorii członków. W tym samym paragrafie tekstu dodano, iż osoby fizyczne, chcąc stać się członkami dożywotnimi „Caritasu” powinny uiścić jednorazowo większą sumę, uchwaloną przez Walne Zgromadzenie. Do czasu jego odbycia suma ta miała wynosić 300 zł. Zaznaczono jednocześnie, iż członkowie dożywotni nie mają obowiązku uiszczania składek rocznych¹⁸⁾.

Wstąpienie do Towarzystwa uwarunkowano poza tym — paragraf ten powinien znaleźć się wcześniej — podpisaniem i złożeniem przez kandydata (tak osobę prawną, jak i fizyczną) na ręce Zarządu specjalnej deklaracji¹⁹⁾. W przypadku osób prawnych deklarację obowiązani byli podpisać jej prawni przedstawiciele.

Nie zabrakło w statucie zapisu deklarującego, w jaki sposób traci się członkostwo Towarzystwa: przez śmierć osoby fizycznej lub wygaśnięcie osoby prawnej, przez pisemne oświadczenie zainteresowanego o wystąpieniu, przez wykreślenie z listy przez Radę Towarzystwa na wniosek Zarządu — w przypadku działania na szkodę Towarzystwa, nie zachowywania przepisów statutu lub obowiązujących regulaminów, nie uiszczania składek członkowskich mimo uprzedniego upomnienia²⁰⁾.

Co się tyczy majątku „Caritasu”, nazwanego w statucie „funduszem”, to miały się nań składać następujące pozycje: składki członkowskie, ofiary pieniężne i w naturze, zapisy i darowizny, subwencje państwowe, samorządowe i instytucji publicznych, dochody z majątków i przedsiębiorstw, dochody nieprzewidziane²¹⁾. Wypada wyjaśnić, iż gdy chodzi o majątki i przedsiębiorstwa, statut miał na myśli tego rodzaju dobra, jakie posiadały należące do Towarzystwa osoby prawne.

Ostatni, obszerny rozdział statutu został poświęcony władzom „Caritasu”. Na samym wstępie wymienia się następujące: Protektor Towarzystwa, Zarząd Towarzystwa, Rada Towarzystwa, Walne Zgromadzenie²²⁾.

Protektorem „Caritasu” miał być każdorazowy ordynariusz diecezji płockiej (biskup płocki). Do jego kompetencji należało: zatwierdzanie statutu Towarzystwa i dokonywanie w nim zmian, wybór Zarządu oraz czuwanie nad tym, „by działalność Towarzystwa rozwijała się w myśl zasad katolickich”, zawie-

szanie uchwał władz „Caritasu”. Dla wykonywania swoich uprawnień statutowych Protektor Towarzystwa mógł mianować swego stałego delegata, któremu przysługiwało wówczas prawo do uczestniczenia w obradach władz tegoż Towarzystwa z prawem głosu²³⁾. Choć statut nie precyzował, o jaki głos chodzi, można przyjąć, iż delegatowi przysługiwało prawo głosu stanowczego, podobnie jak członkom władz „Caritasu”.

Struktura Zarządu została określona przynależnością do tego organu 5 osób, wybieranych — na okres dwóch lat — przez Radę Towarzystwa spośród jej członków. W skład Zarządu wchodził: prezes, zastępca prezesa, sekretarz, zastępca sekretarza i skarbnik. Nie określono jednak szczegółowych zadań członków Zarządu poza wzmianką, iż do prezesa należy reprezentowanie na zewnątrz Towarzystwa oraz zwoływanie posiedzeń Zarządu. Dodano poza tym, iż prezes Zarządu jest zarazem prezesem Towarzystwa²⁴⁾. Posiedzenia Zarządu miały się odbywać przynajmniej raz w miesiącu. Prawomocność uchwał podejmowanych podczas tych posiedzeń uwarunkowano obecnością przynajmniej trzech członków Zarządu (w tym prezesa lub wiceprezesa) oraz uzyskaniem większości głosów²⁵⁾.

Do obowiązków Zarządu statuty zaliczyły: ogólne kierowanie sprawami Towarzystwa, przyjmowanie jego nowych członków, sporządzanie preliminarzy budżetowych, opracowywanie sprawozdań z działalności „Caritasu”, układanie regulaminu dla podległych mu organizacji charytatywnych, zarządzanie majątkiem Towarzystwa, otwieranie oddziałów i organizacji „Caritasu”, przyjmowanie ofiar, darowizn i zapisów (bezwartkowych), prowadzenie korespondencji, prowadzenie księgowości (zgodnie z przepisami prawa i przyjętymi zwyczajami), przygotowywanie wniosków na Walne Zgromadzenie, wykonywanie uchwał tegoż Zgromadzenia, reprezentowanie Towarzystwa na zewnątrz wobec władz, instytucji i osób prywatnych w kraju i za granicą²⁶⁾. Pewne zastrzeżenia może budzić ten ostatni fragment, poprzednio bowiem zaznaczono, iż reprezentowanie Towarzystwa na zewnątrz należy do prezesa Zarządu.

W odrębnym paragrafie statutu podaje się, że wszelkie zobowiązania „Caritasu” winny być podpisywane przez prezesa lub wiceprezesa oraz skarbnika lub sekretarza. Dodano jednocześnie, iż do odbioru należności i ofiar oraz do wystawiania z tej racji pokwitowań jest upoważniony jedynie skarbnik lub sekretarz²⁷⁾.

Odnosnie do zadań i obowiązków Zarządu statut stanowił, iż organ ten może powoływać — dla dokonania określonych zadań — odpowiednie komisje, kierowane przez członków Zarządu²⁸⁾.

Gdy chodzi o Radę Towarzystwa, w jej skład wchodziło 12 członków oraz 6 zastępców, wybieranych — na okres dwóch lat — przez Walne Zgromadzenie. Prezydium Zarządu sta-

nowiło zarazem prezydium Rady. W poprzednich paragrafach nie określono jednak, kto wchodził do prezydium Zarządu. Wolno jedynie przypuszczać, iż chodziło tutaj o prezesa, wiceprezesa i sekretarza. Zwoływanie posiedzeń Rady Towarzystwa — co najmniej raz na kwartał — należało do prezesa lub wiceprezesa: z własnej inicjatywy lub na propozycję przynajmniej trzech członków tejże Rady. Wypada przyjąć supozycję, iż wiceprezes mógł zwoływać posiedzenia jedynie z upoważnienia prezesa lub po uzgodnieniu z nim, gdy ten ostatni napotykał na przeszkodę (np. w przypadku choroby) w zwołaniu posiedzenia. Za prawomocne uchodziły tylko te uchwały Rady, które podjęto podczas jej zebrania odbytego przy udziale przynajmniej połowy jej członków, łącznie z prezesem lub wiceprezesem, i zostały przyjęte większością głosów²⁹).

Do zadań Rady Towarzystwa należało w pierwszym rzędzie czuwanie nad działalnością Zarządu. Dla spełnienia tej powinności obowiązana była ona wybrać spośród swego grona Komisję Rewizyjną w składzie trzech osób a także inne komisje, jeśli zachodziła taka potrzeba. Ze zrozumiałych względów członkami Komisji Rewizyjnej nie mogli być członkowie Zarządu. Wśród innych zadań Rady Towarzystwa statuty wymieniały: rozpatrywanie sprawozdań i preliminarzy budżetowych przedkładanych przez Zarząd, zwoływanie Walnego Zgromadzenia, rozstrzyganie sporów pomiędzy członkami Towarzystwa, usuwanie członków z szeregu „Caritasu” na wniosek Zarządu, podejmowanie uchwał w sprawie „obciążania i zbywania majątku nieruchomego Towarzystwa”. Gdy chodzi o tę ostatnią sprawę zaznaczono, iż uchwałę można podjąć wyłącznie większością kwalifikowaną 3/4 głosów, przy udziale co najmniej połowy członków Rady Towarzystwa³⁰).

Walne Zgromadzenie zostało określone w zapisie statutowym jako zebranie wszystkich członków Towarzystwa „Caritas”: zwyczajnych, dożywotnich i honorowych a także po trzech delegatów (upoważnionych na piśmie) wszystkich osób prawnych i zrzeszeń należących do Towarzystwa³¹). Zwołanie tego posiedzenia następowało przez Radę Towarzystwa

przynajmniej na dwa tygodnie przed terminem jego odbycia. W powiadomieniach kierowanych do wszystkich członków Towarzystwa należało podać porządek obrad. Prawomocności Walnego Zgromadzenia statuty nie uzależniały od ilości przybyłych nań członków „Caritasu”, zaznaczono nawet *expressis verbis*, iż jest ono „prawomocne bez względu na liczbę obecnych”³²). Częstotliwość odbywania zgromadzeń ustalono w ten sposób, iż winny być one zwoływane co najmniej raz na rok.

Prawo głosu podczas Walnego Zgromadzenia mieli w jednakowym stopniu wszyscy jego uczestnicy. Prezydium zgromadzenia stanowiło prezydium Zarządu Towarzystwa.

Obok Walnych Zgromadzeń przewidziano także Zgromadzenia Nadzwyczajne. Miała je zwoływać Rada Towarzystwa na żądanie jego Zarządu, w terminie miesięcznym³³).

Do kompetencji Walnego Zgromadzenia należały następujące sprawy: dokonywanie wyboru członków Rady Towarzystwa, zatwierdzenie sprawozdań Zarządu i Rady, programu pracy i budżetu Towarzystwa, ustosunkowywanie się do wniosków Rady i Zarządu a także do wniosków zgłaszanych — przynajmniej na trzy dni przed zebraniem — przez członków „Caritasu”, ustalanie wysokości składek członkowskich, dokonywanie wyboru członków Rady Towarzystwa, powoływanie na wniosek Rady Towarzystwa jego członków honorowych, dokonywanie zmian w statucie większością 2/3 głosów (i przedstawianie ich do zatwierdzenia protektorowi Towarzystwa), podjęcie uchwały o likwidacji „Caritasu”³⁴).

Uchwały Walnego Zgromadzenia, zaznaczono w statucie, mogą zapadać zwykłą większością głosów, z wyjątkiem jednak uchwał w przedmiocie zmiany statutów (o czym już wspomniano wyżej), rozwiązania i likwidacji „Caritasu”³⁵). Rozwiązanie Towarzystwa i likwidacja jego majątku mogły się dokonać tylko wówczas, gdy za wnioskiem takim opowiedziałoby się Walne Zgromadzenie większością 3/4 głosów obecnych podczas posiedzenia, a także protektor Towarzystwa, jego Zarząd i Rada. W przypadku rozwiązania „Caritasu”, jego majątek miał być przekazany do dyspozycji biskupa plockiego³⁶).

IV

Pierwsze Walne Zgromadzenie nowoutworzonego Katolickiego Towarzystwa Dobroczynności Diecezji Plockiej „Caritas” — przewidziane statutem — odbyło się 30 IX 1932 r.³⁷) Podczas tego posiedzenia dokonano wyboru władz „Caritasu”: Rady i Zarządu. Do Rady Towarzystwa weszli: bp Leon Wetmański, ks. Stanisław Figielski, Natalia Balińska, Rajmund Eorszowski, Marian Mochnacki, Stanisław Zgliczyński, ks. Adolf Modzelewski, Stanisław Żółtowski, Maria Karczewska, Adam Jechna, ks. Stanisław Dulczewski, Kazimiera Dytry

Na przewidzianych w statucie zastępców członków Rady powołano: ks. Tadeusza Duplewskiego, ks. Czesława Kaczmarka, Eugeniusza Płoskiego, Annę Pliskową, Wojciecha Świeżyńskiego i Jerzego Staszewskiego³⁸).

W myśl § 19 statutu, wyboru Zarządu dokonała Rada Towarzystwa na swoim odrębnym posiedzeniu (prawdopodobnie tego samego dnia). Prezesem Zarządu (a tym samym i Towarzystwa) został bp Leon Wetmański, uprzednio (od 1930 r.) prezes Towarzystwa Dobroczynności w Płocku, wiceprezesem — ks.

Stanisław Figielski, sekretarzem — ks. Stanisław Dulczewski, skarbnikiem — Marian Mochnacki, zastępcą sekretarza (i gospodarzem domów) — Stanisław Żółtowski³⁹⁾.

Jednocześnie Rada Towarzystwa wybrała ze swojego grona — stosownie do § 20 statutu, Komisję Rewizyjną w składzie: ks. Adolf Modzelewski, Rajmund Borszewski, Wojciech Świeżyński⁴⁰⁾.

Wypada dodać, iż w rok po swoim erygowaniu, „Caritas” prowadziła szeroko zakrojoną działalność w Płocku, posiadając następującą agendę: Biuro „Caritas”, Kuchnia dla ubogich (wydała w ciągu roku 27.081 obiadów), Tania kuchnia dla inteligencji (wydająca obiady płatne), Przystłek dla starców pod wezwaniem św. Józefa (dla ok. 50 osób), Schronisko dla sierot (dla ok. 130 dziewcząt), Ochronka św. Wincentego à Paulo dla biednych dzieci (dla ok. 130 dziewcząt), Przedszkole św. Teresy od Dzieciątka Jezus (dla ok. 130 dzieci), Księgarnia Diecezjalna „Caritas” (przeznaczająca swój dochód na utrzymanie Biura „Ca-

ritas”), Wypożyczalnia książek religijnych, Szatnia i szwalnia⁴¹⁾.

Gdy chodzi o aktywność Towarzystwa poza Płockiem, abp A. J. Nowowiejski, dekretem z 7 V 1932 r.⁴²⁾ przekształcił istniejące w parafiach diecezji od września 1931 r. Komitety Parafialne w Wydziały Parafialne „Caritas”, włączone do struktury Katolickiego Towarzystwa Dobroczynności Diecezji Płockiej „Caritas”. Wydziały te zostały powołane, podobnie jak poprzednio Komitety Parafialne, dla niesienia nadal skutecznej i zorganizowanej pomocy ubogim⁴³⁾ W tym samym dniu rządcą diecezji zatwierdził Regulamin Wydziału Parafialnego „Charitas”⁴⁴⁾, określający szczegółowo strukturę i zasady funkcjonowania tych terenowych agend „Caritasu”. Pierwszymi formalnie erygowanymi Wydziałami Parafialnymi były — we wrześniu 1932 r. — Wydziały w parafiach Goworowo i Czerwińsk⁴⁵⁾. W 1933 r. istniały już formalne Wydziały Parafialne w 35 parafiach skupiając 1173 członków „Caritasu”⁴⁶⁾.

V

Nowopowstałe Katolickie Towarzystwo Dobroczynności Diecezji Płockiej „Caritas” stało się systematycznie coraz bardziej prężnym stowarzyszeniem, chlubnie pełniącym swoją posługę miłosierdzia wobec ubogich. Idea prowadzenia przez Kościół tak doniosłego dzieła, jakim okazała się „Caritas” znalazła szerokie zrozumienie zarówno u dochowienstwa, jak i wiernych. Nic też dziwnego, iż autor sprawozdania z „Tygodnia Miłosierdzia” w diecezji płockiej z 1932 r. pisał m.in.: „Zaiste miłosierdzie — to największy atut Koś-

ciola świętego. Niech błogosławioną po tysiącokroć będzie szlachetna myśl Najdostojniejszego Episkopatu, który ujął w swe ręce miłosierdzie w formie „Caritas”⁴⁷⁾.

Otwierająca się znów dla Kościoła w Polsce, także w diecezji, szeroka perspektywa działalności dobroczynnej w ramach „Caritasu” skłoni zapewne jeszcze niejednokrotnie do sięgnięcia ku chlubnym kartom aktywności Towarzystwa, które tak znacząco wpisało się w dzieje Kościoła na Mazowszu.

PRZYPISY

¹ Szerzej na ten temat zob. J. Majka, *Kościelna działalność dobroczynna w Polsce w XIX i pierwszej połowie XX w.*, *«Zeszyty Naukowe KUL»* 1066, nr 1—2, s. 117—137.

² A. J. Nowowiejski, *Płock. Monografia historyczna*. Płock 1930, s. 632—635; S. Głodowska, *„Caritas” Płocka*. Płock 1931, s. 11; T. Suchta, *Działalność Katolickiego Stowarzyszenia Dobroczynności Diecezji Płockiej („Caritas”) w latach 1932—1939*, Lublin-Płock 1986 (mps w Bibl. Semin. Duch. w Płocku), s. 14—22.

³ IV Zjazd Katolicki w Płocku i obchód jubileuszowy, *«Miesięcznik Pastorski Płocki»* (odtąd: *«MPP»*) 1931, nr 7, s. 272.

⁴ T. Duszczyk, *Biskupa Leona Wetmańskiego działalność charytatywna i jej teologiczna motywacja*, Lubin 1972 (mps w Bibl. Semin. Duch. w Płocku), s. 26—27.

⁵ „Płock, dnia 1 stycznia 1932 r. Niniejszym dekretem instytucję pod nazwą „Katolickie Towarzystwo Dobroczynności Diecezji Płockiej — Caritas” na mocy kanonów 100 art. 1, 687 i 1489 art. 1 (zamiast „art.” powinno być „paragraf” — uwaga autora W. G.) Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz art. XVI i XXIV Konkordatu erygują jako osobę prawną kościelną, nadając jej równocześnie wszelkie prawa i przywileje, jakie tego rodzaju osobom prawnym kościelnym przysługują. Dan w Płocku

dnia 1 stycznia 1932 r. + Antoni Julian, arcybiskup syljeński, biskup płocki”. *MPP* 27(1932) nr 1 s. 11.

⁶ „Stosownie do uchwały walnego zebrania, oraz §§ 13 i 14 Statutu, niniejszym przyjmuję protektorat nad Katolickim Towarzystwem Dobroczynności Diecezji Płockiej — „Caritas”. Dan w Płocku, dnia 1 stycznia 1932 r. + Antoni Julian, arcybiskup syljeński, biskup płocki, Tamże.

⁷ Statut Katolickiego Towarzystwa Dobroczynności Diecezji Płockiej „Caritas” (odtąd: Statut), tamże, s. 7—11.

⁸ Statut, § 1, tamże, s. 7.

⁹ Tamże.

¹⁰ Statut, § 2, tamże.

¹¹ Statut, § 3, tamże.

¹² Statut, § 4, tamże.

¹³ Statut, § 5, tamże, s. 7—8.

¹⁴ Statut, § 6, tamże, s. 8.

¹⁵ Statut, § 7, tamże.

¹⁶ Statut, § 8, akapit 1, tamże.

¹⁷ Statut, § 8, akapit 2, tamże.

¹⁸ Statut, § 9, tamże.

¹⁹ Statut, § 10, tamże.

²⁰ Statut, § 11, tamże, s. 9.

²¹ Statut, § 12, tamże.

²² Statut, § 13, tamże.

²³ Statut, § 14, tamże.

- ²⁴ Statut, § 15, tamże.
²⁵ Tamże.
²⁶ Statut, § 16, tamże, s. 9—10 oraz Statut, § 19, tamże, s. 10.
²⁷ Statut, § 17, tamże, s. 10.
²⁸ Statut, § 18, tamże.
²⁹ Statut, § 19, tamże.
³⁰ Statut, § 20, tamże.
³¹ Członków dożywotnich nazwano tutaj „nadzwyczajnymi”, co może budzić wątpliwości. Zob. Statut, § 21, akapit 1, tamże.
³² Tamże, s. 10—11.
³³ Tamże.
³⁴ Statut, § 22, tamże, s. 11.
³⁵ Statut, § 23, tamże.
³⁶ Statut, § 24, tamże (w tekście omykowo podano po raz drugi § 23).
³⁷ Zob. *Sprawozdanie Kat. Towarzystwa Dobroczynności „Caritas”, «MPP» 1932, nr 10, s. 419—421.*
- ³⁸ Tamże, s. 421.
³⁹ Tamże.
⁴⁰ Tamże; W latach 1933—1938 w składzie Rady Towarzystwa, Zarządu i Komisji Rewizyjnej zachodziły zmiany. Zob. T. Suchta, op. cit., s. 35—37.
⁴¹ Zob. *Sprawozdanie z działalności Katolickiego Towarzystwa Dobroczynności Diecezji Płockiej „Caritas” za rok 1933, «MPP» 1934, nr 5 s. 200.*
⁴² *W sprawie Wydziałów parafialnych dobroczynnych, «MPP», 1932, nr 5, s. 195.*
⁴³ Tamże.
⁴⁴ *Regulamin Wydziału Parafialnego „Charitas”, tamże, s. 196—198.*
⁴⁵ *Sprawozdanie Kat. Towarzystwa, op. cit., s. 419.*
⁴⁶ T. Suchta, op. cit., s. 80.
⁴⁷ X. S. Ch., *Z „Tygodnia Miłosierdzia” w diecezji płockiej, «MPP», 1932, nr 12, s. 504.*

